

Punktpraksis - brobygging mellom teori-praksis

Fleire av profesjonsutdanningane i høgskolesektoren har ein historie som fortel om overgang frå praktisk retta etats- eller intern praksisopplæring til teoretisk retta høgskolestudium. For slike utdanningar kan teorifokuset i høgskolerammene kome til å skygge for den praksislæring som har lege i tradisjonen. Problemet blir uttrykt som ein motsetnad mellom teori og praksis.

I dette eksempelet frå vidareutdanning i barnesykepleie blir utprøving av punktpraksis kombinert med eit studiekrav om forskingsbasert teoriforankring beskrive. Eksempelet viser ein måte å bygge bru mellom teorifokus og praksisfokus i ei utdanning.

«At vide hvad, man ikke ved er dog en slags alvidenhet.» Slik lyder det i et av Piet Heins Gruk, men det holder ikke i en eksamenssituasjon.

Videreutdanning i barnesykepleie var tidligere oppdragsvirksomhet, men ble i 2008 omgjort til ordinære høgskolestudier. Endringen innebar bl.a. at opptak til studiet avgjøres på grunnlag av poeng og ikke, som tidligere, på grunnlag av praksiskunnskap og erfaring. Overgangen til ordinære høgskolestudier resulterte også i en endring av finansiering av studiene, noe om førte til krav om jevnere studiepoengsproduksjon og eksamensavvikling gjennom utdanningen.

Videreutdanningen vektlegger en studieform som fremmer integrasjon av teoretisk og praktisk kunnskap. Sistnevnte erverves best ved hjelp av klinisk erfaring. Mangelen på praksisplasser hindrer dessverre at teoriundervisningen foregår parallelt med tilsvarende kliniske studier. Det, kombinert med tidlig eksamen i barnesykepleie, innebærer at studentene ikke rekker å få praksiserfaring fra alle relevante spesialavdelinger innen eksamen. Dermed tilegner de seg ikke nødvendig erfaringskunnskap. Uten erfaring fra praksisfeltet kan det være vanskelig å integrere teori og praksis ved hjelp av praksiseksempler, som er et av vurderingskriteriene for eksamen i barnesykepleie.

Med bakgrunn i ovennevnte var det ønskelig å utarbeide en læringsmodell som bidrar til at teoretisk kunnskap oppleves anvendelig i konkrete kliniske situasjoner, og gjør det mulig å utøve kunnskapsbasert praksis. Intensjonen er at studentene skal kunne forstå

sammenhengen mellom teoretiske kunnskaper og praktiske ferdigheter samt stimulere til sosiokulturell læring på tvers av årskull i videreutdanning i barnesykepleie. Sosiokulturelle perspektiver på læring handler om på hvilken måte mennesker tilegner seg kunnskap og formes ved å delta i kulturelle aktiviteter (Wittek 2004). I et sosiokulturelt perspektiv må handlinger og kunnskaper relateres til sammenhenger og kommer her til uttrykk ved at uerfarne videreutdanningsstudenter sammen med en mer erfaren student eller spesialsykepleier reflekterer over avgrensede spørsmål som er relevante for praksisforståelsen.

Gjennom læring og utvikling skaper vi nye redskaper som kan anvendes for å løse nye problemer og utfordringer, enten av fysisk eller intellektuell karakter (Säljö, 2000). Säljö (2000) beskriver kunnskap som en ressurs man kan bruke for å løse nye oppgaver og håndtere praktiske og kommunikative situasjoner på en hensiktsmessig måte. Kunnskap er en hjelp til å se noe som ikke er kjent eller forstått, noe som delvis kjent og som man har erfaring med. Det hjelper oss til å finne ut hva som er utfordringen eller problemet, og hvordan det skal forstås (Säljö 2000). Kunnskap og betydningen av den kan ikke sees uavhengig av den sammenheng kunnskapen er utviklet i, den er et resultat av en kontinuerlig forhandling om mening (Wittek, 2004). Dette er i tråd med oppfatningen om at læring skjer best når studentene er aktive og læringsstoffet oppleves viktig og meningsfylt (Bjørke, 2006). Undervisningen på høgskolen skal ikke bare være forskningsbasert, men studentene skal i tillegg bruke talentene sine og studiesituasjonen skal fremme læring. For å få til dette skal læringen oppleves relevant og effektiv på en måte som gjør at studentene tilegner seg aktuell kunnskap og kompetanse (Bjørke, 2006).

Punktpraksis

Læringsmodellen består av en kombinasjon av teori, ressursforelesning, studiekraft og fokusert punktpraksis. Fokusert punktpraksis er et supplement til eksisterende læringsmåter og innebærer at studentene har en til to dager i praksis hvor de arbeider med en avgrenset problemstilling. Tanken er at studentene skal utvikle sine evner til refleksjon, vise innsikt og sette ord på egen kunnskap. Samtidig som det skal styrke en fagkritisk holdning og evne til å stille kritiske spørsmål til eksisterende praksis. Dette er i tråd med det synet på læring som hevder at læring skjer best når studentene er aktive, lærestoffet viktig og meningsfull og læresituasjonen kontekstuell (Bjørke, 2006). Dette er videre i tråd med Kung Fu Tse sitt syn på læring, her referert i Bagger & Schultz (2009).

***Tell me, and I will forget.
Show me, and I may remember.
Involve me, and I will understand.***

Et helt nytt tema som for eksempel sykepleie til premature barn læres nødvendigvis ikke gjennom undervisning og demonstrasjon alene. Først når man deltar i pleien av premature forstår man kompleksiteten av deres spesielle behov.

Praksisstudier er brukt i helsefaglige utdanninger, men punktpraksis er lite brukt. Fokuset punktpraksis innebærer at studentene er i praksis en til to dager i tillegg til ordinære praksisstudier. At punktpraksis er fokusert, innebærer at studentene forbereder seg i forhold til enkeltspørsmål de ønsker svar på.

Fokusert punktpraksis i dette prosjekt ble knyttet til besvarelse av en studieoppgave om premature barns grunnleggende behov. Oppgaveteksten ba studentene å ta utgangspunkt i en pasientsituasjon der barnet har en gestasjonsalder¹ ≤ 28 uker. Studentene skal drøfte hvordan barnesykepleieren kan bidra til at barnet får tilfredsstilt ett eller to av sine grunnleggende behov² (Arbeidshefte, kull 2010). Det som er viktig å få med er, hva kjennetegner premature ≤ 28 uker.

Forut for arbeidet med studieoppgaver i første semester får studentene en teoretisk innføring i å arbeide kunnskapsbasert. Videre får de undervisning om- og trening i å søke -, lese - og vurdere forskningslitteratur. Studentene får dessuten veiledning i å formulere konkrete problemstillinger knyttet til besvarelse av studieoppgaver, samtidig som de får trening i å stille fokuserte kliniske spørsmål.

For å få utbytte av punktpraksis var det viktig at studentene forberedte seg og valgte en problemstilling de ønsket å fokusere på. Oppgavene for studentene i første semester var:

- å formulere en konkret problemstilling i forhold til ett eller to grunnleggende behov. Utarbeid en søkestrategi [PICO] og søke etter forskningsartikler i medisinske - og sykepleiefaglige databaser.
- å velge minst to forskningsartikler i tillegg til pensum. Vurder aktuelle tiltak for å ivareta de(t) aktuelle grunnleggende behov og begrunnelser for tiltakene som anbefales i litteraturen.

¹ Gestasjonsalderen er uttrykk for fosterlivets lengde, dvs. tiden fra første dag i siste menstruasjonsperiode målt i hele uker. Man øker for eksempel først fra 32 til 33 uker etter 32 uker + 7 dager.

² Grunnleggende behov er fysiologiske behov som alle mennesker har, disse er viktige for å opprettholde normal menneskelig funksjon, helse og velvære. Behov for søvn, hvile, mat, drikke og utskillelse av avfallsstoffer kan nevnes som sentrale grunnleggende behov.

- å gjennomgå funnene og vurder disse opp mot praksis. Fokus områder kan være, *hva og hvorfor*.
- å velg fokus for praksis (Hvilke observasjoner og spørsmål er aktuelle?)
- å stille kritiske spørsmål til praksis (Er praksis i samsvar med forskning?)
- å drøft funn fra praksis opp mot litteraturen (Overvei, bedøm, bearbeid og sammenlign funn).

Det var i dette prosjektet aktuelt med punktpraksis ved nyfødtavdeling ved to sykehus. Gjennomføringen ble drøftet med avdelingssykepleier ved det ene, og med praksisveileder ved det andre sykehuset. Begge var positive til – og støttet prosjektet.

Tidligere erfaringer med punktpraksis

Punktpraksis som læringsmodell i forbindelse med videreutdanning i sykepleie er ikke prøvd tidligere. Søk i databasene Medline, Cinahl, OVID Nursing, ProQuest og Google Scholar på kombinasjoner av de engelske søkeordene for "punktpraksis", "sykepleie" og "medstudent læring" har ikke avdekket tilsvarende metode innen videreutdanning i sykepleie. Litteraturen viser til erfaring med punktpraksis i forbindelse med lærer- og førskolelærerutdanningen. Da foregår denne over flere dager, og funnene kan ikke uten videre sammenlignes med dette prosjektet. Derimot ga søk på observasjonspraksis treff på et prosjekt knyttet til bachelorgrad i sykepleie. Utgangspunktet for denne studien var å utarbeide en mer formell observasjonspraksis på operasjonsavdelingen. Studentene fikk i forkant av sin observasjonspraksis konkrete spørsmål de måtte forberede seg på. Spørsmål og svar ble drøftet i plenum. Det gjorde at studentene var bedre forbered på det spesielle i forbindelsen med perioperativ sykepleie³ (Ricketts & Gray, 2010).

Det pedagogiske idégrunnlaget

Tanken er at læring gjennom fokusert punktpraksis skulle oppleves relevant og effektiv, slik at studentene raskt tilegner seg aktuell kunnskap. Videre er målet at de skal utvikle sine evner til refleksjon og styrke en fagkritisk holdning. Samtidig skal evnen til å stille kritiske spørsmål til egen praksis økes.

Å stimulere til læring på tvers av årskullene i videreutdanning i barnesykepleie, er et annet siktemål. Sosiokulturelle perspektiver på læring handler om å delta i handlinger og aktiviteter og bli en del av praksiskulturen. Kunnskap og betydningen av den kan ikke sees uavhengig av sammenhengen kunnskapen er utviklet i. Den er, som nevnt, et resultat av en kontinuerlig forhandling om mening. Det er derfor av stor betydning for læringsprosessen at

³ Perioperativ sykepleie er sykepleie gitt før -, under - og etter operasjon.

vi etablerer strukturer for refleksjon og veiledning. Det er viktig å legge til rette for at studentene setter ord på egne tanker, og at de får tilgang på andres tanker, sier Wittek, (2004). Alle nye «oppdagelser» utvikles på grunnlag av kunnskap som er tilgjengelig for oss ved at vi deltar i en kultur. Det er gjennom samspill med andre i ulike fellesskap at vi lærer å bruke denne kunnskapen og å knytte mening til den.

Gjennomføring av prosjektet

«Først når du har smakt salt vet du hva det er».

Utgangspunktet er, som nevnt, en studieoppgave om premature barns grunnleggende behov. Studieoppgaven er en av fire oppgaver, som danner grunnlag for hjemmeeksamen i barnesykepleie. Prosjektet var todelt, med deltakelse av studenter i tredje - og første semester av utdanningen. Det var henholdsvis 13 og 15 studenter på de to kullene. Syv studenter fra det yngste manglet erfaring fra nyfødtintensiv-avdeling.

Alle studenter i videreutdanning skal, i forbindelse med de kliniske studiene, trene på direkte og indirekte pasientrettede funksjoner. De eldste studentene skulle gjennom prosjektet trene på undervisning av kollegaer eller i dette tilfelle medstudenter. Den undervisende funksjonen hører til de indirekte pasientrettede funksjonene. Tre av de eldste studentene hadde praksis på nyfødtintensiv i prosjektperioden. I utgangspunktet var disse studentenes oppgave å veilede de yngste i den direkte pasientrettede funksjonen.

I forbindelse med besvarelsen av studieoppgaven i første semester ble studenter uten praksiserfaring med premature barn, tilbudt én dags punktpraksis på nyfødtavdeling. De skulle da primært veiledes av en student i tredje semester. Tema skulle knyttes til studieoppgavens problemstilling, å overføre teoretisk kunnskap. Metoden er i tråd med den sosiokulturelle måten å forstå læring på, hvor den skjer ved at man deltar, erfarer og er i samspill med andre. Innen pedagogikk forstås metode som fordelaktige undervisningsmåter som kan bidra til læring, som et redskap til å systematisere og planlegge læring og utvikling (Brøbecher & Mulbjerg, 2010). Oppsummert kan læringsmodellen for studentene i første semester illustreres slik:

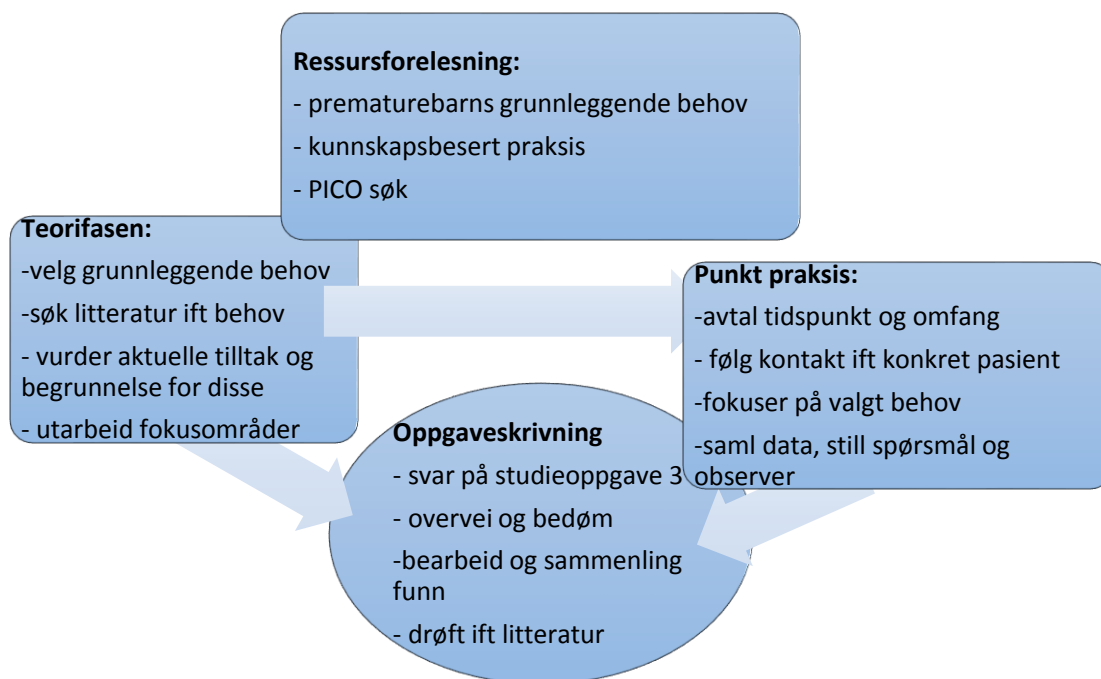

Fig. 1. Teori-praksis læringsmodell

Alle førstesemesterstudenter ble muntlig orientert om prosjektet og ble gitt mulighet til oppklarende spørsmål. Informasjonen ble oppsummert skriftlig og gjort tilgjengelig på læringsplattformen Fronter. I tillegg ble praksisfeltet og aktuelle tredjesemesterstudenter informert muntlig og skriftlig om prosjektet. En tredjesemesterstudent svarte spontant på informasjonen: «Så spennende da! Læresituasjon for meg også!» Studentene fra første semester forberedte seg til - og avtalte selv tidspunkt for gjennomførelsen av punktpraksis. På grunn av eksamen for begge kull ble gjennomføringstidspunktet redusert til tre uker. I de aktuelle ukene var kun to studenter fra siste semester i praksis på nyfødtavdeling. Belastningen på avdelingene ble ujevn (5 + 1) da studentene valgte å ha punktpraksis ved det sykehuset de allerede var i praksis på.

Erfaringer

Det ble brukt et enkelt spørreskjema for å evaluere erfaringen med punktpraksis. I tillegg til kvantitative spørsmål ble studentene bedt om å beskrive hva de lærte, hva som var godt og hva som kunne vært bedre. På besvarelsen av studieoppgaven kan man dessuten se om punktpraksis ga studentene kunnskap til å integrere teori og praksis og belyse sammenhenger ved hjelp av praksiseksempler. Siden punktpraksis også involverte praksisfeltet, kunne det vært nyttig å ha evaluert erfaringene herfra, men det tillot tidsrammen ikke. Det var ikke aktuelt å evaluere erfaringene til tredjesemesterstudentene da det i liten grad ble til at

førstesemesterstudentene fulgte dem. Studentene i sitt første semester var i utgangspunktet veldig positive til prosjektet og ga positive tilbakemeldinger på forhåndsinformasjonen. Utarbeidelse av problemstilling og litteratursøk sammenfalt med første skoleeksamen. Det førte til at tidspunkt for punktpraksis ble utsatt. Det fikk ingen konsekvenser for gjennomføringen av punktpraksis, men kan ha påvirket forberedelsen til denne.

Svarene fra spørreskjemaundersøkelsen bekrefter at deltakerne var fornøyd med forhåndsinformasjonen. De oppgav også at det var lett å få tilgang til praksis. Derimot ble det ikke til at de fulgte en tredjeseestersstudent, men en kontaktsykepleier. Prosjektdeltakerne følte ikke at denne personen var godt nok forberedt og de var usikre på om punktpraksis ga dem ny innsikt i problemstillingen. Samtidig oppga deltakerne at det beste var muligheten til å få innblikk i det spesielle ved premature barn, og de anbefaler punktpraksis i forbindelse med besvarelse av andre studieoppgaver.

Erfaringene så langt tyder på at studentene fikk en dypere forståelse for sykepleie til prematurere barn og innblikk i et ukjent praksisfelt. Erfaringene åpner for å videreføre og utvide prosjektet til å gjelde andre spesialavdelinger og videreutdanninger. Tilbakemeldingene fra studentene indikerer at punktpraksis bør tilbys ved løsning av studieoppgaver når studentene ikke har praksiserfaring med aktuelle tema. I forbindelse med videreutdanning i sykepleie er det vanligvis noen studenter uten relevant praksiserfaring. Overfor disse kan metoden med punktpraksis med fordel brukes for å øke innsikt og kunnskap.

Fokusert punktpraksis knyttet til en studieoppgave kan være et eksempel på brobygging mellom teori og praksis, og kan være et godt substitutt for den praksislæring som blir knappere i høgskolestudier enn ved de rammene en hadde tidligere da denne utdanningen var internopplæring.

Referanser

- Arbeidshefte for videreutdanning i barnesykepleie kull 2010. (2010). Oslo: Høgskolen i Oslo
- Bagger, C. & Schultz, H. (2009). *Vejledning af fagprofessionelle i klinisk praksis*, København: Munksgaard.
- Bjørke, G. (2006). *Aktive læringsformer. Handbok for studenter og lærarar i høgare utdanning*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Brøbecher, H & Mulbjerg, U. (red.). (2010). *Klinisk vejledning og pædagogisk kompetance i professionsuddannelser* København: Munksgaard.
- Dysthe, O. (red). (2001). *Dialog, samspel og læring*. Oslo: Abstrakt forlag.
- Nortvedt, M. W., Jamtvedt, G., Graverholt, B. & Reinart, L. M. (2007). *Å arbeide og undervise kunnskapsbasert – en arbeidsbok for sykepleiere*. Oslo: Norsk Sykepleierforbund.
- Ricketts, D. L. & Gray, S.E. (2010). Improving Associate Degree Nursing Students' Perioperative Clinical Observation Experiences. *AORN Journal* vol.91 no.3, pp 383-389.
- Säljö, R. (2000). *Lärande i praktiken, ett sociokulturellt perspektiv*. Stockholm: Norstedts Akademiska Förlag.
- Witteck, L. (2004). *Læring i og mellom mennesker*. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.